

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ кафедра соціальної педагогіки ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ
ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ лабораторія соціальної педагогіки МІЖНАРОДНА
БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «ПАРТНЕРСТВО «Кожній дитині»
ВСЕУКРАЇНСЬКА БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «УКРАЇНСЬКИЙ
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «Благополуччя дітей»

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
«Соціально-педагогічна підтримка сім'ї з дитиною»**

(20 березня 2014 р.)

**Запоріж
жя 2014
р.**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ кафедра соціальної педагогіки ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН
УКРАЇНИ лабораторія соціальної педагогіки МІЖНАРОДНА БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПАРТНЕРСТВО «Кожній дитині» ВСЕУКРАЇНСЬКА БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ
«УКРАЇНСЬКИЙ БЛАГОДІЙНИЙ
ФОНД «Благополуччя дітей»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
«Соціально-педагогічна підтримка сім'ї з дитиною»**

(20 березня 2014 р.)

Запоріжжя 2014 р.

УДК: 37.018.1 (066) ББК:
Ч491л0

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Фролов М.О.- ректор, доктор історичних наук, професор;
Пономаренко О.В. - декан факультету соціальної педагогіки та психології, кандидат педагогічних наук, доцент;
Заверико Н.В. - завідувач кафедри соціальної педагогіки, кандидат педагогічних наук, доцент;
Кияниця З.П. - заступник директора Міжнародної благодійної організації «Партнерство «Кожній дитині», кандидат педагогічних наук;
Локарсва Г.В. - завідувач кафедри акторської майстерності, доктор педагогічних наук, професор;
Петрочко Ж.Б. - заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, старі пий науковий співробітник;
Приходько М.І. - доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки.

Друкується за рішенням Вченої ради факультету соціальної педагогіки та психології
Запорізького національного університету (Протокол №7 від 27 лютого 2014 р.)

Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Соціально-педагогічна підтримка сім'ї з дитиною» (м. Запоріжжя, 20 березня 2014 р.). - Запоріжжя: , 2014,- 92 с.

У збірнику подано матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару «Соціально-педагогічна підтримка сім'ї з дитиною», яка відбулася 20 березня 2014 року у Запорізькому національному університеті. Коло обговорюваних проблем : роль сім'ї та сімейного виховання у розвитку особистості, технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю, рання діагностика проблем сім'ї як можливість захисту дитини, соціально- педагогічна робота з проблемними сім'ями, соціально-педагогічна підтримка прийомної сім'ї, захист дитини від сімейного насильства.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, а також аспірантів і студентів гуманітарних факультетів.

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно - стилістичний рівень написання матеріалів.

ЗМІСТ

Алско О.А. Соціально-педагогічні умови формування первинного соціального досвіду дитини у взаємодії родинного та суспільного виховання.....	5
Алксссенко Т.Ф. Роль сім'ї та сімейного виховання у розвитку особистості.....	7
Андруневич О.М. Батьківська любов як чинник розвитку гармонійної особистості.....	8
Белоліпцева О.В. Технологія оцінки потреб сім'ї у процесі роботи з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах.....	11
Богінська Ю.В. Соціально-педагогічна робота зі студентськими сім'ями.....	13
Веретенко І.М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю у загальноосвітніх навчальних закладах.....	15
Водяна О.В. Приймна сім'я як об'єкт соціального супроводу.....	17
Войтович Г.Л. Психологічна готовність зміни усталених настановлень батьків щодо виховання власних дітей.....	19
Волкова К.С., Сич В.В. Захист дітей від сімейного насильства шляхом соціально-педагогічної профілактики.....	21
Гаміна Т.С. Спілкування батьків з дитиною як основа сімейного виховання.....	22
Голованова Т.П. Проблеми виховання ребенка в прийомній семье.....	24
Грицай Є.Ю., Журавель Т.В. Попередження агресивної поведінки підлітків як наслідку насильства в сім'ї.....	26
Грунська О.В. Соціально-педагогічна робота з сім'єю дитини як орієнтовна діяльність соціального педагога.....	28
Гушанська М.В. Ведення випадку в роботі з родинами в рамках діяльності благодійного фонду «СОС Дитяче містечко».....	30
Заверико Н.В. Бабуся як суб'єкт сімейного виховання.....	31
Здорикова Г.В. Вплив сімейного середовища на формування агресивної поведінки підлітків.....	33
Клочан Ю. В. Анімація дозвілля прийомної сім'ї.....	35
Короткова Р.І. Роль театрального мистецтва у вирішенні конфліктних ситуацій в сім'ї.....	37
Костюшко Г.О. Українські родинні традиції фізичного виховання та їх роль у сучасному сімейному вихованні.....	39
Курінна С.М. Деякі аспекти загострення проблеми сирітства в Україні.....	40
Ларіонова Н. Б. Зміст соціально-педагогічної роботи з формування культури батьківства неповнолітніх матерів.....	42
Лещенко О.Г. Соціально-педагогічний патронаж сім'ї у період народження дитини.....	44
Мамай Н.О. Соціально-педагогічне партнерство в роботі з сім'єю, яка виховує дитину з ЗПР.....	46
Міхєєва О.Ю. Соціальний супровід прийомних сімей, як один із видів соціально-педагогічної підтримки.....	48
Озерчук Г.П. Насильство над дітьми в сім'ї як проблема дослідження соціальної педагогіки.....	50
Песоцька О.П. Виховний потенціал сім'ї як основа розвитку особистості дитини.....	53
Петровський В.С. Сім'я як суб'єкт соціально-педагогічного проектування розвитку дитини.....	55

Пономаренко О.В. Насилля у сім'ї як детермінанта аномального розвитку особистості....	57
Пономаренко Л.І., Чернявська Н.В. Позиції місцевих громадських організацій у процесі соціально-педагогічної підтримки сім'ї у регіоні	59
Попова А.О. Вплив скаутського руху на засвоєння сімейних цінностей у молоді.....	61
Приходько М.І. Бар'єр як психолого-педагогічна проблема у соціальній роботі з сім'єю	62
Профатилова К.С. Соціальний супровід прийомної сім'ї як головна умова її функціонування.....	64
Рокотянская Л.О. Направлення социально-педагогической работы со студенческой молодой семьей	66
Синякова В.Б. Вплив родини на ефективність тендерної соціалізації.....	68
Скоромна О.П. Соціально-педагогічна підтримка студентських сімей з дітьми.....	70
Снітко М.А. Сучасний стан обізнаності батьків про діяльність підлітків в інтернет-мережі	72
Соляник М.Г. Проблеми взаємодії державних та недержавних установ у наданні соціально-педагогічної підтримки сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах	74
Трубавіна І.М. Теоретичні та методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю (на прикладі ЦСССДМ).....	76
Тунтусва С.В. Соціально-педагогічна робота з прийомною сім'єю та дитячим будинком сімейного типу (на прикладі Луганського обласного відділення Міжнародної благодійної організації «Благодійний фонд «СОС дитяче містечко»).....	78
Федоров М.П., Федорова О.В. Особливості соціалізації дитини з обмеженими фізичними можливостями в сім'ї	80
Филипченко О.О. Соціально-педагогічний супровід сім'ї в дошкільному навчальному закладі (ДНЗ).....	82
Юрків Я. І. Проблема насильства над дітьми.....	84
Юрків Я.І., Силкіна С.А. Програма соціально-педагогічного супроводу дитячих будинків сімейного типу.....	86
Ярая Т.А., Бобина Ю.П. Роль семейного воспитания в становлении личности ребенка.....	88

УДК 37.013.42 : 364.4 - 055.5/7

ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВСТВА НЕПОВНОЛІТНІХ МАТЕРІВ

П. Б. Ларіонова,

старший викладач, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Актуальність дослідження, георетико-методологічне обґрунтування проблеми.

На сьогоднішній день глобальною проблемою є материнство неповнолітніх. Згідно з даними Державного комітету статистики України, у 2011р. неповнолітні жінки (віком до 18 років) народили 8 тисяч 202 дитини. У 2012р. кожна 60-та дитина була народжена неповнолітньою матір'ю.

За останнє десятиріччя здійснено ряд соціально-педагогічних, соціологічних, психологічних досліджень, присвячених: питанням роботи з неповнолітніми матерями (І. Братусь), причинам та характеристикам девіантного материнства (В. Брутман, Л. Гридковець, Н. Даниленко, С. Данилова, М. Єрміхіна, Н. Кодацька, М. Колпакова, М. Нестеренко, Т. Нікітіна, Р. Овчарова, В. Раміх, Г. Філіпова, О. Швець, Н. Яремчук), формуванню у молоді навичок усвідомленого батьківства (Л. Буніна, Т. Гусак, В. Кравець, Г. Лактіонова), соціально-педагогічній роботі з сім'ями (Г. Бевз, Н. Делінгевич, І. Трубавіна), підтримці молодих сімей (Т. Алексєнко), оцінці потреб дитини та її сім'ї (І. Зверєва, З. Кияниця, Ж. Петрочко). Проте позитивна динаміка неповнолітнього материнства в світі взагалі й в Україні, зокрема, багатоаспектність даного феномену й підвищена віктимогенність соціальної ситуації його функціонування вимагають інтегративного підходу до організації соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми матерями.

Мета дослідження - обґрунтувати зміст соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми матерями на основі культурологічного підходу.

Результати теоретичного аналізу проблеми або емпіричного дослідження. Аналіз теоретичного й емпіричного матеріалу дозволяє виділити поліфакторність формування проблеми неповнолітнього материнства, її багатоаспектність, статусну амбівалентність як у загальносоціальному, так і в правовому полі, високу ступінь патогенності для соціального розвитку дитини, для неповнолітньої матері, для суспільства в цілому.

Це вимагає осмислення неповнолітнього материнства не в контексті феномена батьківства, а в більш широкому контексті - як суспільно значимого простору національної культури, як складової феномену культури особистості.

Культурологічний підхід дозволяє інтегрувати характеристики й прояви батьківства, зафіксовані в рамках різних наукових дисциплін: філософії, соціології, психології, педагогіці, етнології, фольклористиці, медицині й ін., що веде до цілісного розуміння феномена неповнолітнього материнства. Синтез результатів різних дисциплін, що вивчають родину й батьківство, необхідний і для оптимізації дій різних соціальних структур, організацій, установ, які можуть узяти участь у конструктивному супроводі неповнолітнього материнства.

На макрорівні культура батьківства може бути визначена як сукупність ціннісних установок, поведінкових норм і різних практик, що склалися в етнонаціональній культурі щодо виношування, народження й виховання дітей відповідно до прийнятих у даному суспільстві зразків і нормативних уявлень про бажані якості людини (ідеальний культурний образ, культурний зразок).

На мікрорівні культура батьківства може трактуватися як сукупність переломлених у приватному просторі родини ціннісних установок, поведінкових норм і різних практик, характерних для етнонаціональної культури й конкретного історичного етапу, відібраних і привласнених у відповідності зі значимими для батьків зразками й нормативними уявленнями про ідеальний культурний образ людини.

Зміст соціально-педагогічної роботи з формування культури батьківства у неповнолітніх матерів доцільно обґрунтовувати з урахуванням її структури, запропонованої А. Абрамовою, яка виділяє наступні базові структурні комплекси: вітальний, духовний і психолого-педагогічний.

Духовний комплекс є системоутворювальним компонентом, своєрідним ядром в аксіосфері культури батьківства: ним задаються ціннісно-сенсові координати в різних сферах життя родини, він наповнює змістами її вітальний й психолого-педагогічний морфологічні структурні комплекси.

Відповідно, нами визначено наступний зміст соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми матерями як системи в єдності:

- духовного (аксіологічного) компоненту: формування ціннісного ставлення до себе як до особистості, жінки, матері, до власної дитини, до інших членів родини; усвідомлення сенсу свого материнства як можливості продовження власного „Я" в своїй дитині, можливості самореалізації в новому статусі; усвідомлення пренатального й неонатального періоду як особливих етапів життя дитини; формування усвідомленого й відповідального ставлення до відбору репродуктивних установок, оздоровчих, виховних, культурних, дозвіллевих, релігійних практик здійснення власного буття й виконання батьківської ролі; визначення стилю внутрісімейного, у тому числі батьківсько-дитячого, спілкування, естетики буття й побуту, відносин з навколишнім світом на різних його рівнях;

вітального компоненту: формування установок на здоровий спосіб життя взагалі, здоров'язберігаючої поведінки під час вагітності з урахуванням загальних фізіологічних особливостей цього стану й індивідуальних характеристик протікання власної вагітності; опанування навичками усвідомленої й відповідальної поведінки під час пологів, післяпологової самореабілітації, ефективного догляду за дитиною, у тому числі, з урахуванням її індивідуальних потреб;

психолого-педагогічного компоненту: усвідомлення об'єктивних закономірностей становлення психіки дитини в неонатальному періоді; формування установок і навичок усвідомленого системного педагогічного впливу на дитину з урахуванням загальних

закономірностей розвитку дитячої особистості на ранніх етапах життя й індивідуальних особливостей і потреб власної дитини.

Висновки. Отже, використання культурологічного підходу в соціально-педагогічній роботі з неповнолітніми матерями дозволяє:

- інтегрувати характеристики й прояви батьківства, зафіксовані в рамках різних наукових дисциплін: філософії, соціології, психології, педагогіці, етнології, фольклористиці, медицині й ін., що веде до цілісного розуміння феномена неповнолітнього материнства;
- подолати обмеження „знаннєвого підходу” й забезпечити моделювання цілеспрямованого формування культури батьківства як інтегрованого утворення особистості;
- актуалізувати ціннісний (аксіологічний) фактор у формуванні культури батьківства, що сприяє набуттю позитивної само ідентичності у неповнолітньої матері в особистісному й батьківському аспектах;
- обґрунтувати зміст соціально-педагогічної роботи з формування культури батьківства у неповнолітніх матерів як системи в єдності духовного (аксіологічного), вітального й психолого-педагогічного компонентів;
- оптимізувати дії різних соціальних структур, організацій, установ у конструктивному супроводі неповнолітнього материнства;
- мінімізувати віктимогенність проблемної ситуації неповнолітнього материнства на актуальному етапі;
- створити сприятливі умови для соціального розвитку як самої неповнолітньої матері, так і її дитини.

УДК 37.018.1 : 364. 42/44

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПАТРОНАЖ СІМ'Ї У ПЕРІОД НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ

О.Г. Лещенко,

к. п. н., старший викладач Запорізький національний університет

Актуальність дослідження. Сім'я є динамічною системою, що постійно змінюється під впливом різних чинників та має функціонально адаптуватися до умов оточуючого середовища. Це означає, що сім'я у своєму розвитку проходить стадії життєвого циклу, які пов'язані зі створенням сім'ї, появою нових членів сім'ї, виходом дорослих або смертю старих. А між стадіями існують перехідні періоди, коли перед членами сім'ї постають нові завдання, у зв'язку з чим потрібно суттєво перебудувати взаємовідносини. Неуспішний перехід може спричинити нестабільність у наступній фазі життя сім'ї. Аналіз класифікацій життєвого циклу сім'ї свідчить, що стадія народження дітей у сім'ї (час від народження першої дитини до народження останньої - сім'я з маленькими дітьми) відноситься до найбільш стресогенних. До того ж подружжя змушене перебудувати всю систему стосунків так, щоб включити до неї новонародженого члена сім'ї, та засвоїти нові ролі „матері” і „батька”. Результатом невдачі у подоланні цієї кризи дуже часто стає розлучення. Підвищення показників частоти розлучень приходиться на перші роки шлюбу (у той час, коли з'являються діти) та шлюби зі стажем від 17-18 років (коли діти вже виросли). Зазвичай, сім'я саме у перехідний період може шукати допомоги у фахівців у зв'язку з неможливістю пристосуватися до нової ситуації.

Мета дослідження - визначити особливості соціально-педагогічного патронажу сім'ї у період народження дитини.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Дослідження вітчизняного і зарубіжного досвіду надання соціальної допомоги сім'ям із дітьми дозволило зрозуміти, що як у країнах Європи, Америці, так і в Україні сім'я виступає головним об'єктом підтримки держави. У досвіді роботи з сім'єю в зарубіжних країнах надання соціальної допомоги гарантоване як неблагополучним сім'ям, так і сім'ям, які потребують підтримки у задоволенні їхніх потреб. Серед найбільш поширених видів допомоги можна виділити такі: матеріальну (грошова і натуральна), медичну (пільгове медичне

Підп. до друку 25.03.2014. Формат 60x90/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 5,7 Замовлення № 102.
Наклад 65 прим.

Запорізький національний університет
69600, м. Запоріжжя, МСП-41 вул. Жуковського, 66

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2952 від 30.08.2007